

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. X. Quae sit inter status cognatio, & quae diversitas.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

C A P. X.

Quæ sit inter status cognatio, & quæ diversitas.

II **E**ST autem quædam inter hos status cognatio. Nam & in *finitione*, quæ sit voluntas nominis, quæritur: ¹ & in *sylogismo*, qui secundus à *finitione* status est, spectatur quid voluerit scriptor: & ex contrariis legibus duos esse scripti & voluntatis status apparet. Rursus & *finitio* quodammodo est *ambibolia*, cum in duas partes diducatur intellectus nominis. Scriptum & voluntas habet in verbis vocis quæstionem: quod idem in antinomia petitur. ² Ideoque omnia hæc quidam *scriptum* & *voluntatem* esse dixerunt: alii in scripto & voluntate *ambiboliam* esse quæ facit quæstionem. Sed distincta sunt. Aliud est enim obscurum jus, aliud ambiguum. ³ Igitur *finitio* in natura ipsa nominis quæstionem habet generalem, & quæ esse etiam citra complexum causæ possit: Scriptum & voluntas de eo disputat verbo, quod est in lege: *Sylogismus*, de eo quod non est. *Ambibolia* lis in diversum trahit: Legum contrariarum ex diverso pugna est. Neque immerito & recepta est à doctissimis hæc differentia, & apud plurimos ac prudentissimos durat. Et de hoc quidem genere ⁴ dispositionis, etiam si non omnia tradi, tamen aliqua potuerunt. Sunt alia, quæ nisi proposita de qua dicendum est materia, viam docendi non præbeant. ⁵ Non enim causæ universa in quæstiones ac locos

HOc cap. de statuum legalium cognitione & diversitate scribit: deinde ad præcepta dispositionis revertitur, docetque potissimum dispositionem solis præceptis haberi non posse, sed natura, arte, & exercitatione. Turneb.

¹ Et in sylogismo.] Sylogismum secundum à finitione ponit (opinor) hac de causa, quia si finitionem obtinere non possumus, proximum est ut in sylogismum labamur, tanquam in secundum adjumentum. Idem.

² Ideoque omnia.] In hac esse videtur sententia Cicero libro secundo de Oratore. nam ambiguum subjicit qualitati, atque ab ambiguo pendere omnes quæstiones legitimas. Idem.

³ Igitur finitio.] Fabius quoque docuit lib. 3. finitione nihil nisi in univertsum quæri & comprehendi. Idem.

⁴ Dispositionis.] Alii, Disceptationis.

⁵ Non enim causa.] Fabius hoc libro locutus est de locorum ac quæstionum divisione & dispositione, nec tamen satis est

locos diducenda est: sed hæ ipsæ partes habent rursus ordinem suum. Nam & in proœmio primum est aliquid, & secundum, ac deinceps. Et *quæstio* omnis ac locus habet suam dispositionem, ut theses etiam simplices. An sic forte satis erit dividendi peritus, qui controversiam in hæc diduxerit, *an omne præmium viro forti dandum sit, an ex privato, an nuptiæ, an ea quæ nupta sit, an hæc?* deinde cum fuerit de prima quæstione dicendum, passim, & ut quicque in mentem veniet, miscuerit? non primum in ea scierit esse tractandum: verbis legis standum sit, an voluntate? hujus ipsius particulæ aliquod initium fecerit? deinde proxima subnectens, struxerit orationem, *ut pars hominis est manus, ejus digiti, illorum quoque articuli?* ² Est & hoc, quod scriptor demonstrare non possit, nisi certa, definitaque materia. Sed *quid una faciat, aut altera? quinimmo centum ac mille in re infinita, atque materia?* Præceptoris est, in alio atque alio genere quotidie ostendere quis ordo sit rerum, & quæ copulatio: ut paulatim fiat usus, & ad similia transitus. Tradi enim omnia quæ ars efficit, non possunt. Nam quis pictor omnia quæ in rerum natura sunt, adumbrare didicit? sed percepta simul imitandi ratione, assimilabit quicquid acceperit. Quis enim non faber vasculum aliquod quale nunquam viderat, facit? Quædam vero non docentium sunt, sed discendum. Nam & medicus quid in quoque valetudinis genere faciendum sit, quid quibus signis providendum docebit. Vim sentiendi pulsus venarum, caloris motus, spiritus meatum, coloris distantiam, quæ sua cujusque sunt ingenium dabit. Quare plurima petamus à nobis, & cum causis deliberemus, cogitemusque homines

ante

est complexus dispositionis præcepta, quia cum tractantur quæstiones ac loci, opus est alia rursus dispositione, quia satis scripto tradi non potest. *Turneb.*

¹ *An omne præmium.*] Hæc est *divisio* de qua locutus est *primo cap.* cum docebat descendendum nonnunquam à sum-

mo genere ad imam speciem. *Idem.*

² *Est & hoc.*] Docuit antea Fabius *primo cap.* bonam *dispositionis* partem præceptis non posse comprehendere, ut hæc quoque, pars de qua loquimur, in artem redigi non potest, sed maxime constat *natura & exercitatione.* *Idem.*

Nn

I Illa

ante invenisse artem, quam docuisse. ¹ Illa enim potentissima est, quæque vere dicitur *œconomica* totius causæ *dispositio*, quæ constitui nisi velut in re præsentis non potest: ubi assumendum proœmium, ubi omittendum: ubi utendum ex positione continua, ubi partita: ubi ab initiis incipiendum, ubi ² more Homérico à mediis, vel ultimis: ubi omnino non exponendum: quando à nostris, quando ab adversariorum propositionibus incipiamus: quando à firmissimis probationibus, quando à levioribus: quando in causâ proponendæ proœmiis quæstiones, qua præparatione præmuniendæ, quid iudicis animus accipere possit statim dictum, quo paulatim deducendus: singulis, an universis opponenda refutatio: reservandi perorationi, an per totam orationem diffundendi affectus: de jure prius, an de æquitate dicendum: an antea acta crimina, an de quibus iudicium est, prius objicere vel diluere conveniat. Si multiplices causæ erunt, quis ordo faciendus, quæ testimonia, tabulæve cujusque generis in actione recitandæ, quæ reservandæ. Hæc est velut imperatoria virtus copias suas partientis ad casus præliorum, retinentis partes propter castella tuenda, custodiendasve urbes, petendos comineatus, obsidenda itinera, mari denique ac terra dividendis. Sed hæc in oratione præstat omnia, cui affuerint *natura, doctrina, studium. Quare nemo expectet, ut alieno tantum labore sit disertus. Vigilandum ducat, iterum enitendum, pallendum*: est facienda sua cuique vis, usus, sua ratio: non respiciendum ad hæc, sed in promptu habenda: nec tanquam tradita, sed tanquam innata.

¹ *Illâ enim.*] *Artificialis* est quædam *dispositio*, de qua antea fere semper Fabius. alia est quæ pendet à proprietate cujusque thematis, ideoque sæpe artificialem immutat dispositionem. hæc *œconomia* dicitur, sive *œconomica dispositio*, id est dispensatrix, cujus bona pars nullo modo comprehendi potest præceptis. *Idem.*

² *More Homérico.*] Poëtæ, ut docet Macrob. in *Saturnalibus*, solent sæpenu-mero à mediis incipere, deinde captata occasione, quod omissum est, inferere: ut Virgilius inceptum à *professione ex Sicilia*, Homerus *Odyssæam* inceptum à medio, nimirum à *navigatione Ulyssis ab Ogygia insula*: *Iliadem* vero ab ultimis inceptum, id est, à decimo anno belli Trojani. *Idem.*

innata. Nam viam demonstrare velociter ars potest, si qua est: verum ars satis præstat, si copias eloquentiæ ponit in medio, nostrum est uti eis scire. Reliqua partium est demum dispositio: & in his ipsis primus aliquis sensus, & secundus, & tertius: qui non modo ut sint ordine collocati, elaborandum est, sed ut inter se juncti, atque ita cohærentes, ne commissura pelluceat: corpus sit, non membra. Quod ita continget, si & quid in quoque conveniat viderimus, ¹ & ut verba verbis applicemus, non pugnancia, sed quæ invicem complectantur. ² Ita res diversæ distantibus ex locis quasi invicem ignotæ non collidentur, sed aliqua societate cum prioribus ac sequentibus se, copulaque tenebunt: ac videbitur non solum composita oratio, sed etiam continua. Verum longius fortasse progredior fallente transitu, & à dispositione ad elocutionis præcepta labor, quod proximus liber inchoabit.

¹ Et ut verba verbis applicemus.] Hoc loco Fab. etiam dispositionem ponit in verbis. debita enim verborum collocatio & junctura dispositione quadam constat. est hoc tamen magis elocutionis, ut paulo post Fabius significabit. Idem.

² Ita res.] Dan. Inferis non.

Na 2 Mc FAR.